

Szekeres István (Budakalász):
Emléktábla avató beszéd
2016. október 21-én a békéscsabai,
Petőfi Sándor utcai Általános Iskolában

EMBER! KI ERRE JÁRSZ! EL NE FELEDD:

Az iskola épületében alakult meg 1956. november 2.-án a Honvédség szervezésével a Békéscsabai (diák) Nemzetőrség három százada. 1956. november 4.-én reggel — szovjet tankokkal körülvéve — több mint egy órán át ellenálltunk a kézfegyverek tűzével nyomatékositott megadásra felszólításnak.

A múlt évben javaslatokat tettem az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója alkalmával Békéscsabán emléktáblák elhelyezésére:

1./ A Városháza falára, ahol az emeleti Díszteremben a gyulavári fiatalokat elítélték, és közülük a két halálra ítéltet a Kazinczy-utcai „Kis laktanyában” a pufajkások ki is végeztek.

2./ A Munkácsi utca 4. számú épület bejárati kapujához, ahol 1950-től az ÁVH, majd a Politikai Rendőrség megyei központja volt.

3./ A Petőfi utcai I. sz. Általános Iskola felára, ahol 1956. november 2.-tól a „Harci csapat” — a Diák Nemzetőrség — három századának körlete volt.

A három javaslat közül a második és a harmadik megvalósult. Az utóbbi avatását — felkérésre — én tartottam.

Táblaavató beszéd 2016. október 21.-én

a békéscsabai Petőfi Sándor utcai Általános Iskolában

Tisztelt Emlékezők! Egybegyűltek!

Megrendülten állok a /Köbe Vésett/ Emlékezés Táblája előtt, hogy 60 év múltán nekem adatik felidézni annak a három napnak a történetét, amiért e tábla az Iskola falára kerül. Nekem, aki egyike voltam csak 1956. november 2.-án a felvételre sorban álló fiatalnak.

S miután felvételt nyertünk a Nemzetőrségbe, a Kazinczy-utcai „Kis laktanyában” mindenki fellelkesülten vette át felszerelését: csizmát, köpenyt, sapkát, derékszíjat, csajkát.

— Ott, — ahol nem véletlenül, — pontosan három hónap múlva: 1957. február 2.-án kivégezték a fiatal Mány Erzsébetet és Farkas Mihályt!

Mert a kommunista hatalom nem csak ünnepei ünnepléseinek adta meg a módját! Megadta azt a bosszúállásban is! A saját életemben kétszer is megtapasztaltam. —

Fegyverzetünk dobtáras géppisztolyokból, karabélyokból, és néhány golyószóróból állt. Lőszer és kézigránát derékig érő ládahalmokban állt az udvari tornateremben. Bejelentették, hogy november ötödikén, hétfőn megkezdődik a kiképzésünk.

Voltak köztünk katonaviselt felnőttek is. Jól emlékszem Kovács Zoltán testnevelő tanáromra és Varga Gyulára, akit a Megyei Könyvtárból jól ismertem. Ő lett a II. század első szakaszának parancsnoka, amelynek első rajába kerültem.

Este kihirdették, hogy a nemzetőrök fele — napi váltakozással — otthon alszik.

November harmadikán reggel

tevékeny csoportokat alkottunk. Voltak, akik kézigránátokat élesítettek, mások a Gyulai út jobboldalán egy szérűbe szalmáért mentek, amit a tantermekben a falak mellett vastagon végig raktuk, majd pokrócokat fektettünk rá. A nemzetőrök fele hazament. Mi, maradók pedig lefeküdtünk a puha szalmára.

Ágyúdörgésre riadtunk! s mint a szöcskék, úgy ugráltunk fel a szalmáról. „Ne gyújts villanyt!” — kiabálták mindenfelé. Egyetlen hangfolyamba összefolyó gépfegyverropogás és súlyos, rendszertelen ágyúdörej! Az ablak alatt aludtam, s amikor felálltam és az ablaküvegre tettem a tenyerem, — jól érezhetően pulzált a légnyomás lökéshullámaintól. A belváros felett nyomjelző lövedékek ezrei húztak délről észak felé tartó röppályájukon. A gépfegyverek egybefolyó zajába rendszertelen, öblös döngéssel vágtak bele az ágyúlövések. Igen erősen ágyúztak a közelben. Negyedóraig tarthatott, amikor géppisztolyaink tárát megtöltve lementünk az iskola udvarára. Egyre ritkuló sorozatok szóltak még, s egy-egy gellert kapott lövedék vinnyogott valahol a magasban a fejünk felett.

A sportpálya felé nyíló nagykapun kinéztünk, s hallottuk, hogy a város főutcáján harckocsi láncotlappal csikorognak a sötétben, majd megállnak. Alig háromszáz méterre tőlünk. Ha világos van, jól láttuk volna a tankokat.

Parancsnokunk (egy főhadnagy) elindult a nagykapun át a sportpályára. Ketten követtük. Néhány perce állhattunk ott, amikor a Petőfi utca felől egy kalapos civil bukkant elő a sötétségből. Fekete Pál volt, az iskola orosz nyelvtanára, a Forradalmi Bizottság elnöke.

„Fiúk! Ne löjtek! Nektek csak csúzlítok vannak az ő fegyvereikhez képest. Majd én elmegyek és beszélek velük.” — Azzal megfordult, s ahogy előbukkant, úgy visszamerült a sötétségbe. A főhadnagy kiadta a parancsot: „Mindenkire fel, a körletbe!”

Egy jó óra múlva

sapka nélkül, hiányosan öltözött honvéd jött a laktanyából. Körülvettük. „Szétlőtték a laktanyát. Én hátul másztam át, a falon.”, mondta. A laktanyát ágyúzták oly nagyon.

Már szinte teljesen kivilágosodott, amikor valaki hangosan kiáltott:

„Tankokkal jönnek ránk!”

A főutca felől három tank jött befelé a Petőfi utca kövezetén. Újabb kiáltás: „A parkon át is jönnek!” S valóban: Két tank akkor jött át a csillagjától megfosztott „felszabadulási emlékmű” diadalíve mellett a piros salakon, majd beérve a ligetbe, egymás után taposták ki az útjukban álló öreg fákat.

— Ott álltam megbűvölve a látványtól. Nem tudtam elszakadni az ablaktól. Ahogy nekiment a lassan kúszó tank egy öreg, évszázados fának, egy pillanatra hátra lendült a fa csupasz koronája, szinte betakarta a tankot, — majd előrevágódott és még le sem ért a földre, már gázolt is át a derékvastagságú letört ágakon s a fakorona törmelékén. Majd neki a következő fának, az hátra lendült... — előrevágódott... —

— Csak amikor megálltak a sportpálya túloldalán (dobótávolságon kívül) s felemelkedett a velem szemben álló ágyúja, — hogy bele láttam feketéllő csövébe — döböntem rá: rögtön lő! A főutcán álló tankok ágyúcsövei szinte egyszerre fordultak rá az iskolára. Visszafutottam a szomszéd terembe. A három tank megállt a Petőfi utca túloldalán, a kövesút és a járda közti füves részen, ágyúikat szintén az iskola falára meresztették. Pár percig nem történt semmi, majd elhangzott magyarul az első felszólítás:

„Adják meg magukat! Jöjjenek ki feltartott kézzel!” Tízpercenként újabb felszólítás: „Öt perc múlva lövünk!” De senki nem ment ki. Odakint rövid sorozatok és egyes lövések dörögtek. Újabb és újabb felszólítás: „Jöjjenek ki feltartott kézzel!” Ismét lövések.

— „Jöjjenek ki, mert szétlőjük az épületet!” És dörögtek, dörögtek a lövések. Már 8 óra felé járhatott az idő. Óvatosan kinéztem az ablakon. Hárman mentek ki az iskola kapuján feltartott kézzel a tankok irányába.

Kis idő múlva újabb feltartott karok jelentek meg. Az orosz tiszt végig tapogatta őket, majd elindultak a sarok felé, már leeresztett karral. Ismét újabb és újabb csoport indult kifelé.

Egyedül maradtam a teremben. Kivettem csizmám szárából az oda csúsztatott TT pisztolyt, másikkól a két doboz lőszer, átléptem a kiborított lőszer-halmokon és mentem lefelé

a lépcsőn. Egyszer csak kint voltam az utcán, feltartott kézzel. Azóta tudom: nincs megalázóbb a feltartott kezeknél.

— Az orosz tiszt mellett fegyvertelen honvédtiszt állt. Az orosz végigtapogatott. A csizmáim szárát is. Majd farzsebembe nyúlt és kivette személyi igazolványom. „Dokument” — mondta a mellette álló honvédtiszt. Az orosz visszadugta és intett. Elindultam a Bartók Béla út felé. Félúton visszaneéztem: Az utolsó csoportok jöttek ki az iskola épületéből.

— Békéscsabára a dermedt félelem némasága borult. —

— Görgey Artúr nyilatkozta Móricz Zsigmondnak:

„Nem volt énbennem semmi katonai zseni. Az csak mese, magyar legenda, mint annyi más. Rendet tartottam a katonáim között, ez az egész, és a fickók derekasan viselték magukat néhányszor. A többi lárifári.”

1956. november 4.-én, akik itt voltunk tankokkal körülvéve, életünkben talán egyszer, derekasan viseltük magunkat, mert a folyamatos felszólítás és fegyverdörgés ellenére, egy óra is eltelt talán, amíg feltartott kezekkel kimentünk a tankok elé megadni magunkat.

Álljon ezért e tábla emlékéül!

Megtiszteltetés számomra, hogy Önökkel együtt részese lehetek e megemlékezésnek.

Köszönöm a figyelmüket!

